

چگونگی بهبود حل مشکل املاء در دانش آموز پایه سوم ابتدایی

طهمینه انگاشته

کارشناسی آموزش ابتدایی ایلام، ایران.

نام نویسنده مسئول:

طهمینه انگاشته

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۱۹

چکیده

تمامی افراد یک جامعه، به ویژه دانش آموزان در سنین مختلف و دوره‌های تحصیلی دارای قدرت یادگیری برابر نیستند. آموزش‌های متنوع درس نقش عمده ای در آشنایی و یادآوری روش تدریس املاء دارد. تا زمانی که دانش آموزان در مهارت خواندن پیشرفت نکرده اند صحبت از املاء و املاء گفتن بی مفهوم خواهد بود. اگر معلمان درس املاء را همان طور که جدی می‌گیرند روش تدریس آن را نیز جدی بگیرند، به نظر می‌رسد دانش آموزان مشکلی در این درس نخواهند داشت. انتخاب معلمان فعال و پر انرژی کمک مؤثری به تقویت املاء دانش آموزان خواهد شد. مقاله‌ی حاضر مروری است که در ابتدا از مشکلات املاء و املاء نویسی سر کلاس و مدارس ابتدایی پرداخته و ریشه‌های فردی در محیط این مشکلات مورد بررسی قرار گرفته و با ارائه راه کارهایی برای رفع مشکل آموزگاران سر کلاس و کمک و همیاری به دانش آموز در خانواده پرداخته است. هدف از این مطالعه، بهبود ناتوانی یک دانش آموز پایه سوم ابتدایی در درس املا فارسی است. پس از تشخیص این نکته به مدت چندین جلسه آموزش و اجرای طراحی جدید به طول انجامید و نتایج، بیانگر تأثیر مثبت برنامه بر بهبود ناتوانی یادگیری دانش آموز بود. بعد از جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن به صورت کیفی توصیفی، و فیش برداری از منابع دست اول، روش‌هایی همچون افزایش تمرکز در دانش آموز، تقویت عضلات، تقویت حافظه دیداری و روش‌های جدید املاگویی ضعف دانش آموز را در درس املاء کاهش داده و به نتیجه مطلوب دست یافتیم.

واژگان کلیدی: یادگیری املاء، تدریس املاء، مشکل املاء نویسی، مهارت خواندن.

مقدمه

امروزه نوشتن نخستین نشانه باسوادی است و اهمیت صحیح نوشتن کلمه‌ها به اندازه‌ای است که مردم به طور عموم غلط نوشتن کلمات را آشکارترین نشانه بی سوادی میدانند و اهل فرهنگ نیز هرگاه مدعی می‌شوند که سطح علم و سواد تنزل یافته در اثبات ادعای خود قبل از هر چیز به غلط‌های املائی نوشته‌های فارغ التحصیلان مدارس و دانشگاه‌ها استناد می‌کنند و این گونه غلط‌ها را مهم‌تر از غلط‌های انشایی می‌دانند. جامعه از دانش آموزان انتظار دارد کلماتی را که در مدارس آموزش می‌بینند درست بنویسند و این انتظاری به حق است. از طرف دیگر درس املاء و به عبارت دیگر خواندن و نوشتن پایه‌ی کسب علم می‌باشد و دانش آموزی که در درس املاء ضعیف است عملاً در سایر دروس نیز حتی با وجود استعداد بالا به پیشرفت قابل ملاحظه‌ای نخواهد رسید، زیرا دانش آموزی که نتواند سؤالات سایر دروس را تشخیص داده و به درستی پاسخ دهد در همه دروس دچار ضعف خواهد شد.

کودکان در مدرسه ابتدا برای یادگیری زبان خواندن و نوشتن با دیکته نویسی مواجه می‌شوند. در انتهای دیکته نویسی‌ها از دیکته‌های نوشته شده املا گفته می‌شود که برخی از کودکان از املائی ضعیف برخوردار هستند والدین این کودکان از این وضعیت نگران شده و در پی جبران و برطرف کردن آن بر می‌آیند برای حل مشکل املائی ضعیف در کودکان می‌توان از روش‌های بسیار مناسب و ایده آلی برای برطرف کردن املائی ضعیف در کودکان استفاده نمود. از سال ۱۹۵۰ روان شناسان، پزشکان و متخصصان آموزش ویژه به گروه خاصی از دانش آموزان و آموزش آنان علاقمند شدند. این گروه از دانش آموزان از نظر جسمی و مغزی دچار هیچ گونه عارضه مشخصی نیستند، ولی در یادگیری اشکالاتی دارند. متخصصان آموزشی با بسیاری از دانش آموزان مواجه می‌شوند که دچار اشکال در یادگیری هستند ولی پزشکان هیچ گونه مدرک یا دلیلی از ناهنجاری‌های عصبی یا ضایعات مغزی در آنها نیافته‌اند. در حالی که دانش آموزان دیگری هستند که دچار ضایعات مشخص مغزی هستند اما در امر یادگیری با مشکل خاصی مواجه نیستند. لذا به مشکل این دسته از دانش آموزان عنوان نارسایی ویژه در یادگیری اطلاق می‌کنند که دارای بهره هوشی طبیعی هستند ولی در یادگیری برخی از مهارت‌ها مانند تکلم، خواندن، هجی کردن، نوشتن، حساب کردن، ادراک بینایی، ادراک شنوایی و... دچار اشکال هستند.

اصطلاح دیس گرافی نیز برای کودکانی اطلاق می‌شود که علی‌رغم هوش طبیعی، بسیار بد می‌نویسند. برخی معتقدند که بدنویسی این کودکان معمولاً به دلیل عدم هماهنگی حرکتی آنان است اما به هر حال نوشتن باید به عنوان یک عمل پیچیده که شامل رشد ذهنی، مهارت‌های حرکتی و بینایی است، در نظر گرفته شود. با توجه به اینکه معمولاً بیان محاوره‌ای کلمات و نوشتن رسمی آنها در بسیاری از موارد با یکدیگر تطابق ندارد لذا املا نوشتن کار دشواری است. مقطع ابتدایی زیر بنای مقاطع دیگر تحصیلی می‌باشد و در مقطع ابتدایی نیز پایه اول اساس پایه‌های دیگر می‌باشد و هر چقدر دانش آموزان در این پایه بهتر آموزش ببینند در پایه‌های دیگر راحت‌تر هستند. دانش آموزان زیادی وجود دارند که در درس املا دچار مشکل هستند و نسبت به تعداد غلط‌هایی که مرتکب می‌شوند نمرات کمتری دریافت می‌کنند. نوشتن و خواندن وسیله‌ای است برای پی بردن به افکار دیگران و گفتار و نوشتن وسیله‌ای برای آگاه ساختن دیگران از مقاصد و افکار خود؛ بنابراین تمام کوشش‌هایی که در زمینه آموزش زبان در دبستان انجام می‌گیرد، باید در جهت پرورش ارکان چهارگانه آن یعنی شنیدن، گفتن، خواندن و نوشتن باشد. عامل اساسی برای موفقیت در هر فعالیت، داشتن اطلاعات لازم در آن زمینه می‌باشد. پس لازم بود، به اطلاعاتی در میزان علاقمندی دانش آموز به درس املا دست یابیم؛ در این زمینه با تحقیق از معلم دانش آموز و هم چنین با طرح پرسش از خود دانش آموز و والدین آن، که به شرح ذیل می‌باشد، دریافتم دانش آموز علاقه زیادی به املا ندارد. به این ترتیب با پاسخ‌هایی که دانش آموز به سؤالات داد و جمع‌بندی آنان به این نتیجه رسیدم که علاقه زیادی به املا ندارد و معلم سال گذشته‌ی آن نیز از نمرات املائی دانش‌آموز اظهار ناراحتی می‌کرد. و اما بیشترین انگیزه من این بود عادت‌هایی را در رابطه با این مهم ایجاد کنم و همچنین روش‌ها و طرح‌های مناسبی را جهت علاقمندی آنان به درس املا فراهم نمایم. حال مسأله‌ای که در این جا مطرح می‌شود این است؛ با توجه به محور بودن دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاس، در راستای هدف این اقدام پژوهی چه راهکارهای عملی را می‌توان ارائه نمود تا میزان علاقمندی دانش آموز به املا بیشتر شود؟ تا ضمن ایجاد زمینه‌ی مناسب جهت آموزش املا، زمینه‌ی مناسبی برای آموزش کلمات دشوار و درک معنا و مفهوم آنها، افزایش نمرات دانش‌آموز در این درس نیز ایجاد شود.

معرفی موقعیت (تحلیل موقعیت)

اینجانب طهمینه انگاشته، آموزگار ابتدایی در طی این دوره ای اخیر با معلم کلاس سوم ابتدایی، مدرسه نرگس در مورد وضعیت دانش آموزان صحبت و گفت و گویی انجام دادم. در این خصوص ایشان در مورد وضعیت تحصیل یکی از دانش آموزان که در فضای آموزش مجازی قرار ندارد و دوچار مشکل خوانداری و نوشتاری هست صحبت کردند. دانش آموز (ر) در طول این دو سال اخیر و هم اکنون در فضای آموزش مجازی قرار ندارد و به دلیل نداشتن گوشی نتوانسته که از کلاسهای آموزش مجازی استفاده کند پس در پی راه حل و مشکلی برای این دانش آموز رفتم.

توصیف

بعد از چند جلسه درس دادن به دانش آموز متوجه شدم که در نوشتن املاء دوچار ضعیف است و ضعف املائی دارد. او به راحتی و بدون غلط املاء نمی توانست متنی را بنویسد و یا اینکه متن را بخواند. ضعف او در روخوانی باعث شده بود که مفاهیم درسها را یاد نگیرد. با توجه به اینکه مقطع ابتدایی زیر بنای مقاطع دیگر تحصیلی است؛ نوشتن و خواندن از فعالیت‌های حرکتی و روانی است و با ادراک شنیداری و دیداری ارتباط نزدیک دارد. لذا هر چه قدر دانش آموز در این پایه بهتر آموزش ببیند و بهتر مطالب را درک کند و بخواند در پایه‌های دیگر بدون مشکل خواهد بود. عدم آشنایی به مطالب و خواندن متن ها، نداشتن حضور در کلاس ها، شرکت نکردن در کلاس‌های آنلاین، حمایت نشدن از طرف والدین از مشکلاتی بود که برای دانش آموز ایجاد شده بود.

یکی از علل ضعف دانش آموز در مشکل خوانداری و نوشتاری، که علت اصلی بود شرکت نکردن در کلاس‌های آنلاین بود. برای حل این مشکل تصمیم گرفتم که ابتدا با خانواده و بعد معلم و در آخر با خود دانش آموز برای برطرف کردن مشکل او صحبت کنم تا ضعف یادگیری او را برطرف نمایم.

استنباط

برای این منظور، مشکلات دانش آموز را در سه حیطه‌ی عوامل فردی و شخصیتی، خانوادگی، مدرسه ای (معلم وی)، مورد بررسی قرار دادم و در این زمینه از نظرات معلم وی، مادر دانش آموز و مدیر مدرسه مشاهده‌ی او در ساعات کلاسی و تفریحی، استفاده کردم.

الف) عوامل فردی شخصیتی: این ارزیابی را به کمک معلم وی انجام دادم. و کمک گرفتن از معلم او و تست کردن او در حین کلاسها انجام دادم. طی این ارزیابی متوجه شدم، دانش آموز بهره‌ی هوشی خوبی دارد. و از نظر توانمندی ذهنی در سطح عادی است. از حواس سالمی برخوردار است، اختلالات عاطفی و رفتاری و روحی ندارد. تفریح او سالم است. تحلیل غلط املائی‌های او نشان دهنده‌ی ضعف او در زمینه‌های نداشتن حضور در کلاس آنلاین، بازی گوشی و تفریحات زیاد، و دقت و تمرکز وسایل آموزشی بود. در حین ارزیابی متوجه شدم که او علاقه زیادی به خواندن و نوشتن دارد و سعی در یادگیری بیشتر و یا حتی سعی در رقابت کردن با دوستانش را دارد. مطالب کلاسی را خوب گوش می‌دهد و سعی می‌کند بصورت شنیداری سایر درسها را یاد بگیرد و در جواب دادن از دوستانش عقب نیفتند.

ب) عوامل خانوادگی: کمک نکردن پدر و مادر دانش آموز در انجام تکالیف درسی به او، دانش آموز یک خواهر و یک برادر بزرگتر از خود دارد اما در انجام دادن تکالیف به او کمک چندانی نمی‌کنند. بعضی اوقات خواهرش در بعضی درسها مثل کتاب فارسی به او کمک می‌کند. رابطه اش با برادر بزرگتر او زیاد خوب نبود و برادرش گوشی دارد اما به او اجازه‌ی استفاده از گوشی را نمی‌دهد. و کسی هم او را بخاطر انجام ندادن تکالیف درسی یا تفریحات زیاد منع و تنبیه نمی‌کرد.

ج) عوامل مدرسه ای: به منظور بررسی دقیق تر وضعیت دانش آموز، با معلم او گفت و گویی داشتم. و متوجه شدم که دانش آموز در کلاس‌های آنلاین و شبکه شاد شرکت حضور ندارد. معلم وی در شرکت در کلاس‌های آنلاین کوشیده بودند اما کارشان چندان مؤثر نبود. چرا که امروزه یکی از مشکلات اصلی بچه ها، همین شرکت آنلاین در کلاسها و حضور نداشتن فیزیکی در کلاس درس و مدرسه و دور هم نبودن بچه‌ها و از لذت نبردن از حضور و کلاس می‌باشد. با توجه به اینکه معلم دانش آموز با

فرستادن تکالیف به گوشی برادرش، سعی کرده بود که دانش آموز را وادار به خواندن و انجام تکالیف کند. اما فایده چندانی نداشت. اما نقطه قوت در این بود که دانش آموز می‌توانست سه روز را در کلاس حضوری باشد و معلم و مدیر مدرسه به او این اجازه را داده بودند که به همراه سه گروه دانش آموزان در طی سه روز به مدرسه آمده و از کلاسهای درس استفاده کند. اما چون دانش آموز دو سال تمام از خواندن و نوشتن دور افتاده بود. و ضعف زیادی داشت باز برای او کافی نبود. به فکر افتادم که در حین کلاس حضوری با دانش آموز، در انجام تکالیف کمک کنم. و او را به خواندن و نوشتن و انجام تکالیف بیشتر تشویق کنم.

بازنگری

دوره ابتدایی حساس ترین مرحله آموزش و پرورش است که باید به تمامی جوانب از جمله املاء توجه خاص داشته باشیم. دلایل غلط‌های املائی دانش آموزان می‌تواند مسائلی زبانی (شامل لهجه و گویش محلی دانش آموزان، فرآیندهای آوایی...) و یا اینکه مسائل روانی شامل: ضعف در حساسیت شنوایی، ضعف در حافظه دیداری، ضعف در حافظه توالی دیداری و وارونه نویسی یا نارسایی نویسی و... باشد. دانش آموزان زیادی وجود دارند که در درس املاء دچار مشکل هستند و نسبت به تعداد غلط‌هایی که مرتکب می‌شوند نمرات کمتری دریافت می‌کنند. معمولاً معلمان و والدین برای تقویت املاء آنان به راه‌هایی زیر متوسل می‌شوند؛ به کودک پند و اندرز می‌دهند واز آنان کوشش بیشتری طلب می‌کنند. بطور کلی اشکالات املائی دانش آموزان یا ناشی از محیط است یا از خود فرد سرچشمه می‌گیرد و یا به معلم و شیوه آموزش او بر می‌گردد. برای بررسی وضعیت مشکل املائی دانش آموز به بررسی شواهد به دست آمده پرداختم.

۱- شواهد یک

برای بررسی این موضوع ابتدا به گردآوری اطلاعات از راه‌های زیر پرداختم:

الف) مشاهده

ابتدا به مشاهده دانش آموز در هنگام نوشتن املاء و خواندن متن درسی کتاب فارسی پرداختم و به یافته‌های زیر رسیدم.

۱- در هنگام املاء نوشتن تمرکز حواس نداشت.

۲- در هنگام املاء نوشتن احساس خستگی می‌کرد.

۳- بدنبال فرار از وقت و زود تمام شدن وقت کلاس درس و املاء بود.

۴- در هنگام خواندن اظافه خوانی داشت.

۵- متن فارسی را به راحتی نمی‌توانست بخواند دقت کافی را بکار نمی‌برد.

۶- بدلیل مشکل در خواندن بیشتر به گوش دادن اکتفا می‌کرد و متن را بر اساس شنیده‌های خود می‌خواند

ب) گرفتن املاء و بررسی دانش آموز

بعد از گرفتن چند آزمون املاء، نحوه غلط‌های املائی دانش آموز را مورد بررسی قرار دادم و به نتایج زیر دست یافتیم.

✓ ۱- اشتباه در نقطه گذاری حروف کم گذاشتن نقطه

✓ نگذاشتن نقطه

✓ زیاد گذاشتن نقطه

۲- تمرکز دیداری

کلمات را اینگونه می‌نوشت.

شکل درست کلمات: زود- دوش

شکل نادرست کلمات: دوز- دوس

۳- ضعف دقت:

✓ حذف یا اظافه کردن دندان: سیب = سسیب

✓ حذف یا اظافه کردن سرکش: گذار = کم گم = گم گم

۴- نامرتب نویسی بیش از حد

پ) بررسی سوابق تحصیلی

برای اطلاعات دقیق تر از مشکل تصمیم گرفتیم تا وضعیت دو سال قبل دانش آموز در درس املاء و فارسی را مورد بررسی قرار دهیم. با بررسی نمرات دانش آموز متوجه شدیم که سال قبل نیز دانش آموز این مشکل را داشته تلاش برای حل آن شده بود اما کافی نبود.

ت) مصاحبه با اولیاء

در صحبتی که با اولیاء این دانش آموز داشتم، آنها بیان داشتند که فرزندشان، در کلاس‌های آنلاین حضور ندارد. به دلیل مشکلات مالی فقط توانسته یک گوشی برای او و برادرش تهیه کنند اما برادرش اجازه استفاده از گوشی را به او نمی‌دهد. اگر هم این اجازه را داده بود به صورت گذرا است

۲- شواهد دو

همانگونه که در بالا ذکر کرده بودم مشکل ضعف املائی و خواندن در دانش آموز یا ناشی از عدم شرکت در کلاس، عدم تمرین و تکرار، مشکل روانخوانی و به دنبال آن عدم تمرکز حواسش بود. مطالبی را یاد می‌گرفت ناپایدار بود و زود فراموش می‌کرد. زود خسته می‌شد. علت را در شرکت نکردن در کلاس درس بصورت آنلاین و همچنین بازی گوشی بیش از حد دانش آموز، و وقت‌گذرانی و اتلاف وقت را در دانش آموز پیدا کردم. به همین دلیل باز در پی پیدا کردن راهکارهایی شدم تا این مشکل را هر چه زودتر بتوانم به حداقل برسانم. مشکلاتی از قبیل؛ حمایت نکردن والدین دانش آموز در شرکت کردن در کلاسها، وقت نداشتن پدر دانش آموز، تنبیه یا گوش زد نکردن به دانش آموز در خصوص انجام ندادن تکالیف درسی، خسته کننده بودن کلاس درسی، کمک درسی نداشتن. و مواردی از این قبیل.. با حل کردن این مشکلات سعی کردم که به دانش آموز کمک کرده و هنگام حضور در کلاس درس در کنارش باشم. و تکالیف را با دانش آموز حل و در دروس عقب افتاده به او کمک کردم تا مشکل او را حل کنم.

قضاوت و مسأله بایی (بررسی تفاوت بین انتظارات و سطح مطلوب یا وضعیت موجود بررسی شده)

قضاوت انجام گرفته نشان از این موارد را دارد که امروزه و در حال حاضر در طی یک سال و حتی دو سال اخیر، حضور فیزیکی نداشتن دانش آموزان و بهره کافی نبردن از وجود معلم در سر کلاس درس و در خانه ماندن کودکان و نداشتن تفریحات سالم در بیرون از منزل به دلیل وجود شرایط کرونایی در ایران و یا حتی در جهان، باعث شده که کودکان در خانه کم حوصله و از در خانه ماندن خسته شده و یا حتی کسل باشند. که این عمل باعث تنبلی دانش آموزان در درس خواندن می‌شود. دانش آموز به علت ماندن در خانه، دچار تنبلی و یا کسلی شده و بیشتر وقت خود را با گذراندن در تماشای تلویزیون و دیدن برنامه کارتون می‌گذرانند.

راه حل: بنابراین باید هم معلمان و هم والدین این دانش آموزان، بدنبال یک راه حل اساسی و یک برنامه ریزی درست باشند تا بتوانند به دانش آموز در انجام تکالیف درسی و شرکت دادن در کلاس درس به صورت آنلاین کمک کنند. لذا، مسئولیت ابتدایی و اولیه به عهده والدین و سپس بر عهده معلم می‌باشد. وظیفه والدین؛ برنامه ریزی دقیق و درست، نظارت بر دانش آموز در خانه، شرکت کردن با فرزند خود در کلاس درس، ورزش کردن با بچه‌ها در منزل، و کم کردن وقت تماشای برنامه‌های تلویزیونی (برنامه کارتون) و بچه‌ها را بیشتر به سمت برنامه آموزشی کشاندن است. وظایف معلمان؛ نیز ایجاد یک شرایط درسی مطلوب و شاد و مفرح در کلاس‌های آنلاین، که دانش آموز از حضور در کلاس خسته نشود و حتی احساس کند که در یک کلاس درس حضوری در مدرسه هست، فرستادن کلیپ‌های آموزشی که با آهنگ متن‌های کتاب را به دانش آموزان می‌خوانند و نیز انجام تکالیف را با بازی کردن را یک شرایط شاد را در کلاس‌ها ایجاد کنند تا دانش آموز بتواند در کلاسها شرکت داشته باشد و از درس عقب نیفتد.

اهداف پژوهش

هدف کلی: بررسی علت و چرایی مشکل دانش آموز در درس املاء و راه حلی برای مشکل دانش آموز

هدف جزئی:

- ۱- بهبود وضعیت دانش آموز در اشکالات املائی
- ۲- ارتقا وضعیت دانش آموز ضعیف به وضع مطلوب
- ۳- تغییر نگرش دانش آموز نسبت به درس
- ۴- ایجاد انگیزه‌ی دانش آموز در شرکت در کلاس درس آنلاین

سوالات پژوهش

- ۱- علت اصلی مشکل املائی دانش آموز چه می‌تواند باشد؟
- ۲- والدین چه تأثیری در مشکل دانش آموز دارند؟
- ۳- معلم در حل مشکل دانش آموز چه نقشی می‌تواند داشته باشد؟

مرور ادبیات و پیشینه پژوهش

شاخص کیفی: روش تحقیق در این رساله توصیفی-تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه ای می‌باشد. در توصیف علمی و عملی و تحلیل محتوا بر اساس قواعد منطقی به موضوع پژوهش پرداخته تا نتیجتاً به بهترین نظرها رسیده و ابهامات موجود و جایگاه واقعی موضوع را شناخته و ارائه نماییم.

شاخص کمی: روش کتابخانه ای و فیش برداری از منابع دست اول و منابع اینترنتی و استفاده از منابع دست اول و بکارگیری منابع مرتبط با موضوع، مصاحبه با والدین، معلم، دانش آموزو همچنین بررسی نمرات سال قبل بکار برده می‌شود. گردآوری اطلاعات شواهد (یک)

در رابطه با اجرای روش‌های فعال یاددهی و یادگیری در کلاس، بریان، ج. کرتی (مترجم: فروغ تنساز، ۱۳۷۳) بر این نکته تأکید دارد که از جمله نتایج مفید برنامه‌هایی که دانش آموزان در آن فعال هستند؛ احساس رضایتی است که برای دانش آموز از شرکت مفید و فعالیت بدنی، حاصل می‌شود که این امر به نوبه ی خود در نگرش آنان نسبت به فعالیت، اعتماد به نفس داشتن و مهارت‌های همکاری‌های اجتماعی و خلاقیت تأثیر می‌گذارد.

پژوهش‌های بسیاری (برای مثال: بهروزیان، ۱۳۸۶؛ حسینی، ۱۳۸۷) در مورد رابطه میان بازی و تأثیر آن در یادگیری انجام شده است. که حداقل در یک زمینه، یافته مشابهی را تأیید می‌کنند: تجارب یادگیری فعال در زبان آموزی، خواندن، نوشتن و تشخیص حروف، در کودکان بسیار مؤثر است؛ به گونه ای که یادگیری همراه با بازی و فعالیت، به مراتب سریع تر و بهتر از زمانی بوده است که به صورت غیرفعال به کودکان آموزش داده می‌شود؛ به خصوص اگر این فعالیت‌ها همراه با بازی‌های کنترل خویش همراه شوند. در مقایسه باجعفریان یسار (۱۳۸۶)، علوی مقدم و علیزاده (۱۳۸۹) به یافته‌های جدیدتری در زمینه ی علل غلط نویسی دانش آموزان و راه حل آن دست یافته اند. همین طور در این پژوهش به ویژگی یک املائی مناسب اشاره شده که برخی از آن‌ها عبارتند از:

الف) وحدت موضوع بسیار مؤثر است و از املائی گسسته باید پرهیز کرد. به بیان دیگر ارتباط معنایی بین جمله‌ها و عبارات املا باید رعایت شود.

ب) ساختار داستانی و روانی می‌تواند بهترین املاها را بسازد. ساخت روایی متن، انگیزه ی پیگیری را در دانش آموز تقویت می‌کند. مثلاً گفتن یک قصه یا داستان در یک املائی تقریری.

مقدم و همکاران، (۱۳۹۴) در مقاله‌ی خود تحت عنوان «چگونه مشکلات املائی دانش آموزان پایه دوم دبستان را تقویت نمایم». با استفاده از روش مشاهده‌ی مستقیم برگه امتحانی تقویت دوم پایه اول و دفترهای املائی سال دوم، پایه دوم، به بررسی علل غلط نویسی یک دانش آموز پرداخته اند پس از بررسی اشکالات املائی دانش آموز و استخراج نتایج بیشترین علت غلط نویسی در املا او را به ترتیب، ضعف در حافظه دیداری و بی دقتی شناسایی کردند. معتقدند که روش‌های مانند: (بدون لهجه املاء گفتن معلم، معلم متن املا را روی تخته نوشته، بچه‌ها آن متن را در دفترهای خود نوشته و شب بخوانند. برای چند جلسه

دانش آموز مورد مطالعه، مسئول گفتن املا به کل کلاس شد؛ سپس کارورز از روی همان متن املائی به او می‌گوید، همچنین دانش آموز مورد مطالعه، در تصحیح املائی دانش آموزان به معلم کمک کند) که مورد استفاده قرار گرفتند مفید واقع شده و سایر دانش آموزان که نظاره گر این روند رو به رشد شده بودند بیش از پیش به انجام تکالیف درسی خود راغب بودند.

هاشمی کاشی ثانی، (۱۳۸۷) در اقدام پژوهی خود تحت عنوان «چگونه توانستم با روش املائی آموزشی و مشارکت دانش آموزان سطح نمرات درس املا را ناباورانه ارتقا دهم؟» و در کلاسی با جامعه ی آماری ۱۰ نفر، به برخی از راهکارهای مشارکتی در تقویت املا پرداخته است. این راه کارها عبارتند از: مطالعه ی کتاب هایی در زمینه ی اختلالات یادگیری، تهیه ی کتاب های نظم و نثر مورد علاقه ی اکثریت دانش آموزان، استفاده از نظر شاگردان و اولیای آنها، بهره مندی از نظر اساتید محترم، تقسیم ساعات املا به دو قسمت ۲۰ دقیقه آموزش و ۱۱ دقیقه ارزشیابی.

ایشان با عمل به این راه کارها به این نتایج دست یافته بود: میزان علاقه مندی دانش آموزان به درس ادبیات را که در مهرماه ۳۷٪ بوده به ۸۵٪ افزایش پیدا کرده و میانگین نمرات املا از ۱۶/۱۲ به ۱۹/۶۵ ارتقاء یافته بود.

پروین (۱۳۸۴) به یافته های مفیدتری در درس املا دست یافته است. اقدام پژوهی ایشان تحت عنوان «درس املا و بررسی راه های مشارکت فعالانه دانش آموزان در درس املا» به بررسی علل بروز مشکلات در آموزش املا پرداخته است. او در این زمینه یافته های زیر را به دست آورده است:

بسیاری از معلمان می‌پندارند که تنها روش آموختن املائی کلمات، مشق نویسی از روی کتاب و نوشتن دیکته از هر درس است. ولی هیچ یک از این دو راه نمی‌تواند روش مفیدی باشد. چون اولی فقط بر تمرین و تکرار طوطی وار تکیه می‌کند و دومی بر حافظه املاء نیز مانند سایر دروس نیاز به آموزش دارد و واگذاری آن به دانش آموزان و راهنمایی نکردن، سبب می‌گردد که دانش آموزان نتوانند آن چنان که شایسته و بایسته است در درس املا پیشرفت کنند. روش املا نوشتن یکنواخت نباشد و معلم از روش های دیگری به ابتکار خود استفاده نماید.

در دوره ی ابتدایی نیز اقدام پژوهی های بسیاری از جمله (وزیری، الموتی نیا: ۱۳۸۸) در زمینه ی املاء انجام شده است که حداقل در یک زمینه، یافته ی مشابهی را تأیید می‌کنند: رابطه ی معنا دار روش های مبتنی بر بازی و سرگرمی و افزایش نمرات املائی دانش آموزان وجود دارد.

وزیری (۱۳۸۸) در اقدام پژوهی خود تحت عنوان «چگونه توانستم مشکل املائی فارسی را در دانش آموز (ف) بهبود بخشم». پژوهشی را بر روی یک دانش آموز کم توان ذهنی انجام داده است. ایشان برای حل مشکل خود از راهکارهایی مانند: ایجاد فضای دوستانه همراه با بازی هایی برای پرورش حافظه ی بصری و شنیداری و ارزشیابی توصیفی، استفاده کرده اند.

الموتی نیا (۱۳۸۸) نیز در اقدام پژوهی خود با جامعه ی آماری ۱۸ نفر، علاوه بر راه کارهای مبتنی بر سرگرمی، استفاده از آزمون های تصویری و غیر تصویری و برگزاری جلسات با والدین را در رفع مشکل دانش آموزان خود مؤثر می‌دانست از دید شاگردان، رضایتمندی والدین از اجرای طرح و لذت بردن بچه ها از نوشتن اشاره کرده بود.

گردآوری اطلاعات شواهد (دو)

برای یافتن راه حل مناسب در مشکل یابی دانش آموز به گرد آوری اطلاعات از سوابق تحصیلی دانش آموز در سال قبل و همچنین مصاحبه با خود دانش آموز، والدین دانش آموز و معلم وی پرداختم. و همچنین استفاده از منابع اینترنتی، کتاب، مقالات، دیگر پژوهشگران نیز استفاده کردم.

روش های پیشنهادی برای حل مسأله موجود و ارزیابی نتایج مورد انتظار

راهبردهای عملی جهت تقویت درس املا فارسی دانش آموزان ابتدایی

مرحله آموزش نوشتن به پنج مرحله زیر تقسیم می‌شود:

۱- آموزش نوشتن غیر فعال (رونویسی)

۲- آموزش نوشتن نیمه فعال (املا)

۳- آموزش نوشتن فعال پایه یک (کلمه سازی)

۴- آموزش نوشتن فعال پایه دو (جمله سازی)

۵- آموزش نوشتن فعال (خلاق) انشا و انواع آن

با توجه به مشکل دانش آموزان در مرحله آموزش نوشتن نیمه فعال (املا) است به آموزش املا می پردازیم. مهارت املا نویسی به معنی توانایی جانشین کردن صحیح صورت نوشتاری حروف، کلمات و جمله‌ها به جای صورت آوایی آنهاست. دانش آموزان باید به این مهارت دست یابند تا بتوانند بخوبی بین صورت تلفظی کلمه‌ها و حروف سازنده آنها پیوند مناسبی برقرار کنند. بدین ترتیب زمینه لازم برای پیشرفت آنان در درس‌های جمله نویسی، انشاء و به طور کلی مهارت نوشتن بهتر فراهم می‌شود، دانش آموزان هنگام نوشتن املا باید نکاتی را در باره صداهایی که بوسیله معلم در قالب کلمات و جمله‌ها بر زبان جاری می‌شود رعایت نمایند:

الف) آنها را خوب بشنوند + تشخیص دقیق کلمه + ادراک کلمه

ب) آنها را خوب تشخیص دهند + یادآوری و مجسم ساختن تصویر + بازشناسی کلمه صحیح در ذهن.

ج) آنها را درست بنویسند + نوشتن صحیح حروف سازنده کلمه + بازنویسی کلمه و توالی مناسب آنها.

اشکالات املائی دانش آموزان که از دیدگاه زبان شناختی بر اثر اشکالات رسم الخطی، تاثیر لهجه و گویش محلی دانش آموزان و فرایندهای آوایی حذف، تبدیل، افزایش و قلب به وجود می‌آیند از دیدگاه روان شناختی از موارد زیر سرچشمه می‌گیرند:

الف) ضعف در حساسیت شنوایی، مثال: ژاله - جاله

ب) ضعف در حافظه شنوایی، مثال: جا انداختن کلمات

ج) ضعف در حافظه دیداری، مثال: حيله - هيله

د) ضعف در حافظه توالی دیداری، مثال: مادر - مارد

ه) قرینه نویسی، مثال: دید -

و) وارونه نویسی، مثال: دید -

ز) عدم دقت، مثال: گندم - کندم

ح) نارسا نویسی، مثال: رستم - رسم

روش تدریس املا

املا واژه ای است عربی و معنای آن نوشتن مطالبی است که دیگری بگوید یا بخواند. درس املا در برنامه آموزشی دوره ابتدایی اهداف زیر را در بر می‌گیرد.

۱- آموزش صورت صحیح نوشتاری کلمه‌ها و جمله‌های زبان فارسی

۲- تشخیص اشکالات املائی دانش آموزان و رفع آنها

۳- تمرین آموخته‌های نوشتاری دانش آموزان در رونویسی

بدیهی است با نوشتاری که با غلط‌های املائی همراه باشد ارتباط زبانی بین افراد جامعه بخوبی برقرار نمی‌شود. بنابراین، لزوم توجه به این درس کاملاً روشن است علاوه بر اهداف فوق، املا نویسی، دانش آموزان را یاری می‌کند تا مهارت‌های خود را در زمینه‌های زیر تقویت نمایند.

۱- گوش دادن با دقت

۲- تمرکز و توجه داشتن به گفتار گوینده (معلم)

۳- آمادگی لازم برای گذر از رونویسی (نوشتن غیرفعال) جمله نویسی و انشا (نوشتن فعال)

نکات برجسته روش آموزش املا فارسی:

۱- توجه بیشتر به وجه آموزشی درس املا نسبت به وجه آزمونی آن

۲- انعطاف پذیری در انتخاب تمرینات در هر جلسه املا

۳- توجه به کلمات به عنوان عناصر سازنده جمله‌های زبانی

۴- ارتباط زنجیر وار املاهای اخذ شده در جلسات گوناگون

معیارهای ارزشیابی

عناصر دیگر روش آموزش املا را به صورت زیر هم میتوان مرحله بندی کرد :

گام اول: انتخاب متن املا و نوشتن آن روی تخته سیاه و خواندن آن

گام دوم: قرائت املا توسط معلم و نوشتن آن توسط دانش آموزان

گام سوم: تصحیح گروهی املاها و تهیه فهرست خطاهای املائی

گام چهارم: تمرینات متنوع با توجه به اولویت بندی اشکالات املائی استخراج شده.

گام اول، انتخاب متن: در انتخاب متن املا به موارد زیر توجه شود :

- متن مورد نظر حاوی جمله باشد و از انتخاب کلمه به تنهایی خودداری شود.
- کلمات سازنده جملات متن از حروفی تشکیل شده باشند که قبلاً تدریس شده اند.
- کلمات خارج از متن کتابهای درسی، از ۲۰ درصد کل کلمات بیشتر نباشد.
- علاوه بر جملات موجود در کتابهای درسی، با استفاده از کلمات خوانده شده، جملات دیگری هم در نظر گرفته شوند.
- در هر جلسه از کلماتی که در جلسات قبلی برای دانش آموزان مشکل بوده اند نیز استفاده شود تا بتوان درجه پیشرفت شاگردان را اندازه گیری کرد.

گام دوم

معلم متن املا را از روی تابلو پاک کرده، پس از آماده شدن دانش آموزان، آن را با صدایی بلند و لحنی شمرده و حداکثر تا دو بار قرائت می کند. البته هنگام قرائت متن املا از خواندن کلمه به کلمه خودداری کرده، متن را به صورت گروههای اسمی و فعلی یا جمله کامل قرائت می کند تا دانش آموزان با بافت جمله و معنای آن آشنا شوند. متن املا را با سرعت مناسب تکرار می کند تا کند نویسان هم، اشکالات خود را بر طرف نمایند.

گام سوم

این گام با مشارکت کامل دانش آموزان انجام می شود و معلم بدون اشاره به نام آنان تک تک املاها را بررسی و مشکلات را استخراج می کند. به این ترتیب که معلم املائی اولین دانش آموز را در دست می گیرد و به کمک دانش آموز کلمات یاد شده را رونویسی می کند. سپس املائی دومین، سومین و ... در دست می گیرد و به کمک همان دانش آموز یا دانش آموز دیگری، صورت صحیح غلطهای املائی را روی تابلو ثبت می کند. البته هر جا که غلطها تکراری بودند جلوی اولین مورد آن یک علامت (مثلاً *) می زند. در پایان با شمردن غلط ها، اشکالات املائی دانش آموزان را اولویت بندی می کند.

گام چهارم

در این گام معلم با توجه به مهمترین و پر تعدادترین اشکالات املائی دانش آموزان با بکارگیری انواع تمرینات حرف نویسی و کلمه نویسی و همچنین تمرینات کلمه سازی و جمله سازی به تقویت توان نوشتاری دانش آموزان می پردازد.

راه های اجرایی برای تقویت املائی دانش آموز

با مطالعه اطلاعات جمع آوری شده و با همکاری معلم جهت تقویت املاء دانش آموز چند پیشنهاد ذکر شد. از جمله:

- دقت به مشق (رونویسی) و تصحیح غلطها و رعایت خط زمینه

- توجه به دست ورزی در دوره آمادگی

- مطمئن شدن از شناخت حروف الفبای فارسی

- بررسی دقیق تکلیف شب در خانه

- توجه بیشتر به دانش آموزان کند نویس

- پرهیز از حرکات اضافی موقع گفتن املا

- ترکیب صامت و مصوت
- اطمینان از تلفظ صحیح حروفات توسط دانش آموزان
- تصحیح املا توسط خود دانش آموزان و ...
- شرکت کردن در کلاس‌های آنلاین
- همراهی والدین هنگام شرکت در کلاس درس آنلاین
- روش تدریس شاد و مفرح توسط معلم
- خواندن مطالب درس فارسی به شیوه داستان خوانی و شعر خوانی
- مطالب درس فارسی را با شیوه قصه گویی به یک فضای شاد و مفرح تبدیل کردن
- پخش تصاویر زیبا به شکل فیلم کارتون متناسب با مطالب درسی در هنگام تدریس درس فارسی
- که قرار شد تعدادی از پیشنهادها در مورد دانش آموز اجرا شود.

روش‌های نوین املا در ابتدایی

- ۱) استخراج کلمات دشوار و مرتب کردن آنها به ترتیب حروف الفبا
 - ۲) در هنگام تصحیح کردن املا، معلم صحیح لغات را نمی نویسد و دانش آموزان خودشان درست لغات را از کتاب پیدا می‌کنند و بعد معلم به آن املا نمره می‌دهد. یعنی، ابتدا دور کلمات اشتباه خط کشیده می‌شود و صحیح آن را بچه‌ها می‌نویسند و معلم به صحیح نوشتن آنها نمره می‌دهد.
 - ۳) روش دیگر این است که معلم بهتر است متن دیکته را قبل از املا برای بچه‌ها بخواند، ولی بچه‌ها چیزی ننویسند و تنها گوش دهند.
 - ۴) بعد از املا باید متن مجددا خوانده شود، یعنی در هر املا کل متن باید سه بار خوانده شود.
 - ۵) در صورت دیگر املا، می‌توان شفاهی دیکته را خواند و بچه‌ها لغات مهم آن را هجی کنند و در هوا بنویسند.
 - ۶) می‌توان متن املائی را به صورت پلی کپی بدون نقطه، بدون تشدید و یا به صورت لغات ناقص به دانش آموزان داد تا آنان در جای مناسب نقطه بگذارند یا تشدید قرار دهند و یا لغات ناقص را کامل کنند.
 - ۷) می‌توان دیکته را به صورت لغات صحیح و غلط در کنار هم قرار داد تا بچه‌ها کلمه غلط را خط بزنند.
 - ۸) روش دیگر املا می‌تواند به صورت تصویری باشد. یعنی، شکل را به دانش آموزان بدهیم تا آنان املا صحیح آن را بنویسند. (در پایه اول و دوم)
 - ۹) املائی تقویت حافظه: بدین صورت که معلم متنی را روی تخته می‌نویسد و سپس متن را برای دانش آموزان می‌خواند و سپس روی نوشته هایش روی تخته پرده می‌کشد و بچه‌ها باید هر آنچه از متن فهمیده اند بنویسند. سپس معلم پرده را از تخته بر می‌دارد و بچه‌ها متن خود را با متن تخته مقایسه می‌کنند و به خود امتیاز می‌دهند.
 - ۱۰) از روشهای موجود در تصحیح املا این است که دانش آموزان با اشتباهات خود جمله بسازند و یا دیکته به صورت جمله سازی از لغات مهم درس باشد.
 - ۱۱) دانش آموزان از اشتباهات خود در املاء کلمات هم خانواده، متضاد و یا هم معنا بنویسند.
 - ۱۲) دانش آموزان می‌توانند به والدین خود دیکته بگویند و والدین در املائی خود چند کلمه را اشتباه بنویسند تا بچه‌ها آنها را تصحیح کنند و به پدر و مادر خود نمره دهند.
- لازم به تذکر است که روش‌های املاء که به عنوان نمونه بیان گردید را نباید به عنوان روش واحد تلقی کرد، اگر هر روشی بیشتر از اندازه استفاده گردد، ارزش آموزشی خود را از دست می‌دهد. لذا اگر معلم بنا به ضرورت و در نظر گرفتن تنوع، روشهای متنوع املا را به کار گیرد نتیجه مفیدی عاید دانش آموزان خواهد شد.

راهکارهای موثر برای تقویت دیکته دانش آموزان پایه ابتدایی

برخی از کودکان از املاهای ضعیف برخوردار هستند، دیکته نویسی ضعیف و پر از غلط برخی کودکان سبب می‌شود، والدین از این وضعیت نگران شده و در پی جبران و برطرف کردن آن برآیند و برای حل مشکل املاهای ضعیف کودک خود چاره‌ای بیاندیشند. روش‌های بسیار مناسب و ایده‌آلی برای برطرف کردن املاهای ضعیف در کودکان وجود دارد. از جمله:

(۱) برای تقویت دیکته و مشکلات نوشتاری فرزندان به او فرصت دهید
اگر فرزند شما دچار اختلال دیکته نویسی است، او را تنبیه و سرزنش نکنید بلکه با آرامش به او زمان بیشتری دهید و فرصت دهید که او با تومانیته بیشتری تکالیف خود را انجام دهد و فرصت اصلاح اشتباهات خود را داشته باشد.

(۲) روش‌های تشویقی برای برطرف کردن مشکل املاهای ضعیف
فرزند خود را به استفاده از رایانه (کامپیوتر) تشویق کنید. رایانه به کودکان مبتلا به اختلال دیکته نویسی امکان سازمان دهی می‌دهد و همچنین می‌آموزد که حروف را مجزا به کار برد و سپس به هم بچسباند. اما توجه کنید که در ابتدا استفاده از صفحه کلید برای این بچه‌ها دشوار است.

(۳) توقع زیادی از کودک نداشته باشید
کودک ابتدایی شما تازه با طریقه نوشتن کلمات آشنا شده است پس از او توقع نداشته باشید همیشه کلمات را درست بنویسد. همچنین سرعت یادگیری برخی بچه‌ها کندتر و برخی دیگر تندتر است پس کودکان را مقایسه نکنید و بر اساس توانایی او توقعات را از فرزندان منطقی و متعادل کنید.

(۴) تکرار و تمرین را بیشتر کنید
بپذیرید کودکان باید تمرین بیشتری نسبت به برخی دیگر از کودکان داشته باشد. برای موفقیت او تمرین‌های بسیار مکرر داشته و صبر و تحمل خود را افزایش دهید، این کارها تاثیر بسزایی در یادگیری دانش آموزان دارد.

(۵) دست گرفتن درست قلم را به فرزندان آموزش دهید
شما باید روش دست گرفتن درست قلم را به فرزندان آموزش دهید. او باید مداد را بین انگشت شصت و انگشت اشاره قرار دهد و از بالای قسمت تراشیده شده بگیرد و از مدادهای باریک تر استفاده کند چون انگشتان و عضلات دست کودک کوچک است.

(۶) هر شب به کودک دیکته بگویید
هر شب به فرزندان دیکته بگویید و از او بخواهید که دیکته خود را با استفاده از کتاب تصحیح کند تا متوجه غلط‌هایش شود و آنها را تمرین کند یا اینکه بعد از دیکته گفتن خودتان دیکته اش را تصحیح کنید، سپس به او فرصت دهید غلط‌های خود را دوباره بنویسد. برای ترغیب فرزندان به نوشتن از ورقه‌های متنوع و رنگارنگ و از ابزارهای نوشتاری مختلف مانند مداد، خودکار، مداد شمعی، گچ و... استفاده کنید.

(۷) متنی را به او بدهید تا کلمات غلط را پیدا کند
یک صفحه از متن کتاب درسی آنها را انتخاب کرده و آن را با تعداد زیادی غلط‌های املائی تایپ کنید. سپس این متن را در اختیار او قرار دهید تا غلط‌های مورد نظر را پیدا کند تا مهارت املا نویسی او افزایش یابد.

(۸) متنی را کمرنگ بنویسید تا او پررنگ کند
یکی از روش‌های بسیار موثر پیشنهادی در این بخش از سبک زندگی نمناک روش استفاده از نوشتار کمرنگ است، کفایت شما کلمات و حروفی را که فرزندان به درستی نمی‌نویسد را کم رنگ بر روی کاغذ بنویسید و از او بخواهید که روی این خطوط را پررنگ کند.

(۹) به او بگویید دور برخی کلمات خط بکشد
صفحه‌ای از متن کتاب داستان، کتاب درسی و روزنامه را در مقابل فرزندان بگذارید و از او بخواهید کلمات یا حروف مورد نظر شما را در این صفحه پیدا کرده و دور آن خط بکشد.

(۱۰) بازی املا را به کودک بیاموزید

یادگیری همراه با بازی و فعالیت برای کودک راحت تر و آسان تر است. مثلاً از کودک بخواهید با آب کلمه مورد نظرتان را در حیاط خانه بنویسد یا برای او تخته ای تهیه کنید و کلمات را بر روی تخته با گچ بنویسید و سپس از او بخواهید با پریدن روی حروف کلمه را تکمیل کند.

(۱۱) در انتخاب متن املا دقت کنید

متن مورد نظر باید حاوی جمله باشد و از انتخاب کلمه به تنهایی خودداری شود، کلمات خارج از متن کتاب‌های درسی نباشد و کلمات سازنده جملات متن از حروفی تشکیل شده باشند که قبلاً تدریس شده اند، در املاهای بعدی از کلماتی که در جلسات قبلی برای کودک مشکل بوده اند نیز استفاده شود این راهکارها به تقویت املا دانش آموزان کمک می‌کند.

راهکارهای که به معلمان جهت تقویت املاهای دانش آموز کمک می‌کند

(۱) با صدای رسا دیکته بگویید

برخی دانش آموزان به علت بی دقتی یا حواس پرتی ممکن است کلمات را جا بیندازند پس آهسته و با صدای بلند دیکته بگویید. حرکت کردن آموزگار در هنگام گفتن املا نباید باعث حواس پرتی دانش آموزان شود.

(۲) از دانش آموزان بخواهید غلط‌های خود را بنویسند

ابتدا متن دیکته را برای دانش آموزان خوانده و سپس به آنها دیکته بگویید. بعد از تصحیح آن را به دانش آموزان باز می‌گردانید سپس از آنها بخواهید تا جلسه بعدی املا صحیح کلمات غلط موجود در املا خود را تمرین کنند. در جلسه بعد از آن متن دوباره دیکته گفته شود.

(۳) از دانش آموز بخواهید خودش دیکته را تصحیح کند

به عنوان تکلیف منزل از دانش آموزان بخواهید دیکته خود را با استفاده از کتاب تصحیح کنند تا متوجه غلط‌هایشان شوند.

(۴) نوشتن حروف هم صدا را آموزش دهید

برای آموزش حروف هم صدا مانند (ص-ث-س) ابتدا لغات مورد نظر را روی تخته بنویسید مثلاً کلمه (صابون) سپس روی حرف (ص) را بیوشانید و از دانش آموزان بخواهید یکی از سه حرف (س، ث، ص) را انتخاب کرده و کلمه را کامل کنند. سپس کلمه را کامل نشان دهید تا اگر غلط حدس زده بودند آن را اصلاح کنند و درستش را کنارش بنویسند.

تبیین یافته‌ها

ارائه راه‌های پیشنهادی

به طور کلی با جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده، تبادل نظر با معلمان، والدین دانش آموز و مصاحبه و مشاهده وضعیت دانش آموز و همچنین نتایج مطالعه و تحقیقات انجام شده و جمع بندی آنها، موارد زیر پیشنهاد گردید که عبارتند از:

روش‌های تقویت حافظه دیداری

ضعف در حافظه‌ی دیداری، اشتباه در نوشتن حروفی است که دارای صدای یکسان اما شکل نوشتاری متفاوت هستند. عمده ترین مشکل املاهای دانش آموزان ناتوانی در جایگزین درست این حروف می‌باشد. یکی از روش‌های فعال در فرآیند یاددهی-یادگیری، روش شبکه‌بازی کلمات است. معلم کلماتی را که از نظر املاهای مهم هستند، از درس مورد نظر یا چند درس، انتخاب می‌نماید و روی برگه‌هایی می‌نویسد. آن را در ظرفی می‌ریزد. ظرف مزبور را در مقابل دانش آموزان قرار داده و هر فرد یک برگه بر می‌دارد. معلم یکی از واژه‌ها را نام می‌برد. دانش آموزانی که برگه‌ی مورد نظر را در اختیار دارد، پای تخته آمده و آن را می‌نویسد. (مهدی مقدم، ۱۳۸۸: ۱۱۸)

روش دیگر پرکردنی است. معلم با همکاری دانش آموزان، یک کلمه‌ی مشکل درس را انتخاب می‌کند. سپس به تعداد حروف آن کلمه، یک جدول روی تخته می‌کشد. بعد از بچه‌ها می‌خواهد که حروف را به صورت تصادفی بگویند تا جدول کامل شود

(عبداللهی حسینی، ۱۳۸۶: ۲۲) کامل کردنی روش دیگری است که در این روش در متن، کلماتی را که ارزش املائی دارند، نمی نویسیم و جایشان را خالی می گذاریم سپس از بچه ها می خواهیم هنگام قرائت متن توسط معلم، فقط جای خالی را پر کنند. (همان) املاء کارت، در این شیوه معلم واژه های دشوار درس را بر روی کارت هایی یادداشت می کند. در برخی از آنها واژه را به صورت نادرست می نویسد و سپس کارت ها را در اختیار گروه قرار می دهد و از آنها می خواهد تا شکل درست املائی واژه های غلط را بر روی تابلوی کلاس بنویسد. (تجربیات همکاران)

حل مشکل نارسانویسی، برای تقویت عضلات دست برای مشکلات نارسانویسی از روش مچاله کردن کاغذ یا روزنامه باطله به شکل سرگرم کننده ویا به حالت مسابقه بین دانش آموزان، بازی با خمیر بازی ویا گل مجسمه سازی استفاده کرد. خواندن کتاب با صدای بلند، هنگامی که با صدای بلند برای بچه ها کتاب می خوانید، فرصت خوبی پیدا می کنید که نوشته ها را با هم تجربه کنید. با این کار آنها به زبان توجه می کنند و مهارت های ضروری درک مطلب آنها که در مدرسه و در سالهای بعد به آن نیاز دارند، پرورش می یابد.

روش تقویت اعتماد به نفس دانش آموز ضعیف در املاء

روش های ارائه شده در این قسمت، به عنوان وسیله ای برای کمک به دانش آموزان ضعیف در از میان بردن مشکلاتی از قبیل: نداشتن خودباوری و اعتماد به نفس هستند. از روش های مؤثر در تقویت اعتماد به نفس، تشویق است. پایه حیات بشری بسته به محبت است. محبت به هر کسی کاری است به یادماندنی و فراموش نشدنی، این محبت است که یک عمر، انسان را در حفاظت خود محکم و سالم نگه می دارد و سلامت حیات او را بیمه می کند و در شرنوشت او نقش مهمی را ایفا می کند و ریشه عمیق روانی و روحی دارد. محبت یک مسئله فطری است و بشر طالب آن است. او توقع دارد. توقع از پدر، توقع از مادر، مریبان، معلمین و دیگران که در حاشیه قرار دارند. (موسوی زنجانودی، ۱۳۷۸: ۳۵)

بازی در خدمت املاء، از دیگر روش های اعتماد به نفس است. تجارب یادگیری فعال در زبان آموزی، خواندن، نوشتن و تشخیص حروف، در کودکان بسیار مؤثر است؛ به گونه ای که یادگیری همراه با بازی و فعالیت، به مراتب سریع تر و بهتر از زمانی بوده است که به صورت غیر فعال به کودکان آموزش داده می شود؛ به خصوص اگر این فعالیت ها همراه با بازی های کنترل خویش همراه شوند (بهروزیان، ۱۳۸۶: ۲۶)

روش تقویت حافظه شنیداری دانش آموز

این افراد کلماتی که در جملات گفته می شود را فراموش می کنند و در دیکته کلمه و حرف جا می اندازند. این روش را به عنوان بازی برای تقویت حافظه شنوایی دانش آموزان می توان انجام داد. چشمان دانش آموزان را با چشم بند ببندیم و همکلاسی هایشان از آنها بخواهند تا نام آنها را بگویند و تشخیص دهد که چه کسی صدایش کرده است.

ایده ها و راه حل های (انتخابی)

بر اساس یافته های به دست آمده در بخش جمع آوری داده ها، به این نتیجه رسیدیم که ابتدا روش هایی را برای تقویت حافظه دیداری دانش آموز و سپس راهکارهای را برای تقویت اعتماد به نفس شاگرد اجرا کنیم. همچنین برای جذاب و شاد کردن آموزش درس املاء از روش های ابتکاری خود بهره گرفتیم.

با توجه به موارد فوق از بین راه حل های پیشنهادی راه حل های زیر به ترتیب اهمیت و زمان بندی اجرا انتخاب گردید:

(الف) روش های تقویت حافظه دیداری: شبکه بازیابی کلمات، املائی ذهنی، خواندن کتاب با صدای بلند، آموزش خانواده

(ب) روش های تقویت اعتماد به نفس دانش آموز در املا، تغییر روش تصحیح املاء، تشویق، بازی

(ج) روش های ابتکاری در جهت تقویت حافظه دیداری: جدول گوش یاب، مکعب جورچین حروف، برچسب حروف، کارت ها

(د) روش های ابتکار عمل خودم: روش های پیشنهادی انجام فعالیت در منزل، کمک والدین برای تقویت املاء، راه حل های آموزشی املاء از ساده به مشکل، حضور مستمر در کلاسهای حضوری، روش های تقویت شرکت در کلاس های درس آنلاین.

انتخاب و اجرای راه حل

راهکارهای آموزش املا را بررسی نمودم و با در نظر گرفتن امکانات و پایه تحصیلی و امکان اجرا بسیاری از راه حل ها را با دلایل مستند حذف نمودم.

جدول ۱

نام روش	تایید/رد	علت
املائی گروهی	رد	چون مشکل فردی است
املائی ذهنی	رد	چون در حافظه دیداری مشکلی ندارد
املائی ضبط صوت	رد	چون مشکل ضعف حافظه شنیداری ندارد
املائی ماسه ای	رد	چون برای اختلائی املا مناسب است
آموزش املا به شیوهی خصوصی	تایید	چون مطابق بررسی و تحلیل شواهد ۱ مشکل مربوط به ضعف آموزشی است.

هدف از اجرای ایده: بهبود املائی دانش آموز کلاس سوم.

نیاز مخاطبان طرح: اینگونه دانش آموزان به آموزش و تقویت نوشتن و املا نیاز دارند تا بتوانند همچون سایر دانش آموزان هنگام خواندن کلمات را درست خوانده و در مراحل بعدی نیز پس از خواندن معنا و مفهوم جملات را درک کنند و به خواندن همراه درک مفهوم برسند.

مواد و وسایل و رسانه های مورد نیاز: کلاس درس-تخته وایت برد-ماژیک-پرژوکتور-کارت های دیداری-کتاب کار.

گام های اجرایی طرح آموزش پژوهی

جدول ۲

گام اول	جلسه با مدیر و اولیای دانش آموز و اعلام برنامه اجرایی برای همکاری بیشتر
گام دوم	تغییر در برنامه درسی کلاسی بخاطر اینکه نیازمند همکاری مدیر جهت حضور در کلاس هشتم
گام سوم	تنظیم برنامه کلاس تقویتی و شرکت منظم در کلاسهای آنلاین برای دانش آموز
گام چهارم	آماده سازی امکانات و وسایل کلاس تقویتی مانند کارت دیداری، ماژیک و..
گام پنجم	اجرای کلاس های آموزشی برای دانش آموز

معیار موفقیت

رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب مطابق شواهد و مستندات (توانایی خواندن متون ساده کلاس اول، دوم و سوم توسط دانش آموز(ر)).

زمان اجرا: از هفته دوم مهرماه لغایت پایان آبان ماه

طبق جمع آوری شواهد، من متوجه شدم که مشکل املائی او ضعف آموزشی می باشد بنابراین پس از بررسی راه حل های پیشنهادی معلمان، بهترین راهکار را انتخاب نمودم که عبارت بود از برگزاری کلاس تقویتی املا برای دانش آموز. اما این روش نیز دارای فرصت ها و محدودیت هایی بود.

فرصت های روش در نظر گرفته شده (آموزش خصوصی): آموزش برای دانش آموز خصوصی است و با توجه به تفاوت های فردی و آموزشی و در سطح خودش ارائه می گردد بنابراین توانایی دانش آموز در نظر گرفته می شود و از رقابت مخرب جلوگیری می شود دانش آموز با هرگام پیشرفت اعتماد به نفسش بالا می رود و به درس علاقمند می شود.

محدودیت: زمان آموزش دانش آموز با کلاس درس تداخل پیدا می کند و در زمان حضور دانش آموزان در مدرسه می باشد که معلم باید کلاس درس را رها کند و به آموزش او بپردازد.

راهکار رفع محدودیت: در ساعت‌هایی که من به آموزش دانش آموز مشغولم مدیر مدرسه همکاری می‌کند و در کلاس حضور دارد.

جدول ۳- برنامه کلاس تقویتی

روز	شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه
زنگ	زنگ آخر	زنگ سوم	زنگ دوم	زنگ آخر	زنگ سوم
سرفصل هفته اول	آموزش خوا	آموزش خوا	آموزش اُ استثنا	آموزش اُ استثنا	آموزش ه آخرتها و چسبان
سرفصل هفته دوم	آموزش ه آخرتها و چسبان	آموزش ه+گی	آموزش ه+گی	آموزش تفاوت ا و ه	آموزش تفاوت ا و ه
سرفصل هفته سوم	آموزش ه+گان	آموزش کلمات چسبیده و جدا	آموزش کلمات چسبیده و جدا	آموزش جمع و مفرد+ها	آموزش جمع و مفرد+ها
سرفصل هفته چهارم	آموزش "شد" و "شود"	مرور تمرینات جلسات قبل	مرور تمرینات جلسات قبل	مرور تمرینات جلسات قبل	مرور تمرینات جلسات قبل

ارزیابی و اعتبار بخشی به راه حل ها

برای کسب اطمینان از اجرای راه حل‌های انتخابی و کسب اعتبار بیشتر در این زمینه، با معلم و والدین دانش آموز مشورت کردم. همچنین در این زمینه نظر معلم دانش آموز را جویا شدم. والدین دانش آموز نیز تلاش کردند تا در هر زمینه ای، همکاری لازم را انجام دهند.

شاخص کیفی وضع مطلوب: با توجه به فعالیت‌های انجام شده برای دانش آموز، پیشرفت چشمگیری در درس املاء داشت و بیش از پیش به درس املاء علاقه مند شد. در کلاسهای حضوری، حضور فعال و چشمگیری داشت. سعی و توانایی خود را بالا برد.

در شرکت در کلاس‌های درس آنلاین علاقه زیادی نشان داد. بعد از اجرای راه کارهای انتخاب شده:

- ۱- اشکالات املائی آن در حافظه دیداری برطرف شد.
- ۲- از روش‌های اجرا شده در کلاس استقبال کرد و به اجرای آنها علاقه نشان داد.
- ۳- به کتاب و کتب خوانی علاقه نشان داد.
- ۴- ارتباط صمیمانه ای بین اینجانب و دانش آموز ایجاد شد.
- ۵- در کلاس‌های درس آنلاین مرتب شرکت می‌کرد.
- ۶- دانش آموز در پایان نتیجه‌ی مطلوبی در امتحان ترم املاء کسب کرد.

نتیجه گیری

در طول زمانی که از عمر تعلیم و تربیت مدرن می‌گذرد، رفته رفته بر دست اندرکاران علوم طبیعی محرز گشته است که تحقیقات دانشگاهی به تنهایی پاسخ گوی مسائل و مشکلات علمی آموزش و پرورش نیستند. لذا این نقطه عطفی شد برای شروع نوعی دیگر از پژوهش که بتواند مسائل واقعی محیط کلاس درس و آموزش را حل و فصل کند، این تحقیق همان اقدام پژوهی است. من نیز تلاش کردم که با استفاده از این بستر آماده برای حل مسأله ای که در دانش آموز خود با آن روبرو بودم، گام بردارم و برای رسیدن به وضع مطلوب تلاش کنم. هدف اساسی برنامه‌ی درسی زبان آموزی، توجه به تقویت و پرورش مهارت‌های چهارگانه است. به طوری که دانش آموزان در گفت و شنودها شرکت و ارتباط برقرار کنند و افکار، احساسات و نظرات خود را به دو صورت گفتار و نوشتار بیان کنند. در این راستا نوشتن، مرحله نهایی و متکاملی است که بر شنیدن، گفتن و خواندن استوار می‌گردد. چاره اندیشی برای حل مشکلات دانش آموزان در این حوزه امری بدیهی و ضروری است. معلم بایستی با کمک ابزار دقیق علمی و روان

شناسی پای به این مرحله بگذارد. روش‌های قدیمی از جمله؛ تکرار و تمرین خسته کننده و رونویسی‌های بی هدف، ناکارآمدی خود را در این زمینه به اثبات رسانده اند. این گونه راه حل‌ها نه تنها مشکلی را از دانش آموزان برطرف نمی سازد، بلکه نوعی ملال و دلزدگی را نیز پدید می آورد. اگر معلمان درس املا را همان طور که جدی می گیرند روش تدریس آن را نیز مطابق با روش تدریس‌ها ارائه شده در کتاب‌های مراکز تربیت معلم تدریس کنند، به نظر می رسد دانش آموزان مشکلی در این درس نخواهند داشت. گروه‌های درسی نقش عمده ای در آشنایی و یادآوری روش تدریس املا را برعهده دارند. من در این طرح تلاش کردم با استفاده از روش‌های و راه حل‌های مختلف برای بهبود وضعیت دانش آموز در اشکالات املائی، به ویژه تقویت حافظه دیداری گام بردارم. در این راستا سعی کردم به علائق دانش آموز توجه نمایم. به ویژه به روش‌های بازی و مسابقه و همراهی بیشتر والدینش با او، همراه بودم. تا با ایجاد علاقه در دانش آموز او را به فعالیت واداشته و آموزش درس املاء را برایش، جذاب و شیرین کنم. بر اساس یافته‌های به دست آمده در بخش جمع آوری داده ها، به روش هایی برای تقویت حافظه دیداری، و راهکارهایی برای تقویت اعتماد به نفس دانش آموز اجرا کرده، و برای تقویت حافظه دیداری، با استفاده از شبکه بازیابی کلمات، املاي ذهني و خواندن کتاب با صدای بلند و همراهی خانواده دانش آموز در این زمینه بهره بردم. سعی در تقویت اعتماد به نفس در دانش آموز از طریق تغییر روش املاء و تشویق و بازی نموده و از روش ابتکار عمل خود نیز استفاده کردم. برای رفع مشکل نوشتن دانش آموزان عادی با مشکل املائی ناشی از ضعف آموزشی. کلاس‌های تقویتی، جبرانی و بازآموزی با استفاده از کارت‌های دیداری و آموزش مجدد قواعد نوشتن استثناها در کلاس‌های اول و دوم بر روی خواندن موثر است. معلمان و پژوهشگران می توانند از تجربیات این پژوهش برای دانش آموزان عادی که دارای ضعف املا و نوشتن هستند، استفاده نمایند.

در پایان بایست پذیرفت که درس املاء نیز مانند سایر دروس نیاز به توجه و بازنگری دارد و در این زمینه روی آوردن به روش‌های فعال تدریس، توجه به علاقه‌ی دانش آموزان، اجتناب ناپذیر است. بدین منظور می بایست ابتدا در نگرش و نحوه‌ی برداشت همکاران از این درس و سپس نحوه‌ی تدریس آن بازنگری‌های جدی صورت پذیرد تا یادگیری سریع تر و ماندگارتر ایجاد شود. کارشناسان علوم تربیتی معتقدند در صورتی که کودکان مستعد در شرایط مناسب آموزش دیده و فعالانه در جریان یادگیری شرکت داشته باشند در آینده به مبتکران و نوآوران مبدل خواهند شد که سهم وافر در فرایند پیشرفت و توسعه علمی در ابعاد منطقه ای و ملی و بین المللی ایفا می کنند.

پیشنهادهات

- ۱- معلمان در هنگام تصحیح املا نوع غلطها را مشخص نمایند تا بتوانند نوع مشکل املائی را شناسایی و آن را رفع نمایند.
- ۲- در هنگام آموزش املا استفاده از کارت‌های دیداری و روش چند حسی پیشنهاد می گردد.
- ۳- درس املا همانند سایر درس‌ها نیاز به آموزش دارد.
- ۴- همواره با اجرای ارزشیابی تکوینی آموزش، اصلاح و بهبود املا مدنظر باشد.
- ۵- به واژه‌ها (کلمات) به عنوان سازنده جملات زبانی، توجه داشته باشید.
- ۶- افزایش اعتماد به نفس در دانش آموزان، برای نگارش کلمات، مدنظر باشد.
- ۷- گاهی لازم است درحین املا نویسی، شکل واژه‌های دشوار را به دانش آموزان نشان داد؛ یا حتی اگر لازم باشد، آن‌ها را روی تابلو نوشته و پاک کرد.

منابع و مراجع

- [۱] بهروزیان، محمد حسن (۱۳۸۶). بازی در خدمت املاء: معرفی روش‌های اصلاح و آموزش دانش آموزان دارای اختلال یادگیری از طریق بازی. رشد آموزش ابتدایی، دوره‌ی یازدهم، شماره‌ی چهارم.
- [۲] پروین، محسن (۱۳۸۴). اقدام پژوهی درس املاء: بررسی راه‌های مشارکت فعالانه دانش آموزان در درس املاء، آموزش زبان و ادب فارسی، شماره ۷۴.
- [۳] جی کرتی، بریان (۱۹۷۲). یادگیری فعال: ترجمه‌ی فروغ تن ساز (۱۳۷۳)، تهران، انتشارات مدرسه.
- [۴] جعفریان یسار، حمید (۱۳۸۶). سفید سیاه خاکستری در زنگ املاء: مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی ۴، دوره‌ی یازدهم، شماره‌ی چهارم.
- [۵] حسینی، معصومه سادات (۱۳۸۷). اهمیت بازی و تأثیر آن در توان یادگیری: نشریه راه مردم.
- [۶] عبداللهی حسینی، سید علی (۱۳۸۶). املاء آری دیکته خیر: رشد آموزش ابتدایی، دوره‌ی یازدهم، شماره چهارم.
- [۷] علوی مقدم، و همکاران (۱۳۸۹). آموزش املاء: تهران انتشارات ابو عطا.
- [۸] الموتی نیا، معصومه (۱۳۸۸). چگونه می‌توان ضعف در املاء و پیامدهای ثانویه و اضطراب و کاهش اعتماد به نفس:
- [۹] موسوی زنجانرودی، سید مجتبی (۱۳۷۸). تربیت مذهبی کودک: قم، میثم تمار، چاپ سوم.
- [۱۰] مهدی مقدم، اکرم (۱۳۸۸). آموزش و تقویت املاء در شبکه‌ی بازیابی: در کلاس نوشتن، به کوشش ابراهیم زاده، محمد رضا، قم انتشارات اقلیم مهر.
- [۱۱] متین، حداد مقدم و همکاران (۱۳۹۴). اقدام پژوهی: مشکلات املائی، اختلالات یادگیری، پایه دوم، همایش ملی آموزش ابتدایی، ۱۳۹۴، دوره ۱.
- [۱۲] وزیری، معصومه (۱۳۸۸). چگونه توانستم املائی فارسی را در دانش آموز (ف) بهبود بخشم:
- [۱۳] هاشمی کاشی ثانی، اعظم (۱۳۸۷). چگونه توانستم با روش املائی آموزشی و مشارکت دانش آموزی سطح نمرات درس املاء را ارتقا دهم: دوره‌ی دوازدهم،